

An Analysis of Culture Teaching in French Language Textbooks Used in Iranian Universities: A Comparative Study of *Édito* and *Atelier*

Marzieh Mehrabi ✉ 0000-0002-7726-2549

Department of French Language and Literature, Faculty of Foreign Languages and Literatures, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: mehrabi.mrz@ut.ac.ir

Faezeh Sarajan Dehkord ** 0009-0001-8255-8264

Department of French Language and Literature, Faculty of Foreign Languages and Literatures, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: faezeh.sarajan@ut.ac.ir

ABSTRACT

The present study analyzes how culture is taught through language teaching in three French language textbooks at the A1 level, including the 2015 and 2022 editions of *Édito* and *Atelier*. The theoretical framework is based on Yuen's four-dimensional model as well as the triadic approach to cultural teaching. Using content analysis, the textbooks' inputs across all formats - texts, images, audio files, and activities - were examined. The findings indicate that all three textbooks emphasize the transmission of tangible cultural components, such as cultural products and persons; however, they show relative weaknesses in representing the aspect of perspectives. The 2015 edition of *Édito* primarily follows a knowledge-based approach, whereas the 2022 edition, while maintaining this approach, also incorporates elements of intercultural communicative competence and a comparative approach. *Atelier* places the greatest emphasis on intercultural interaction and cultural comparison. Nevertheless, activities based on the comparative or intercultural communicative competence approaches are far fewer than those grounded in the knowledge-based approach. The intercultural communicative competence approach is mostly limited to end-of-unit projects, and the comparative approach occasionally appears as a single question at the end of a reading, listening, or video comprehension task. Thus, although learners are immersed in various aspects of French culture through diverse materials, the perspective aspect, as well as the comparative and intercultural communicative competence approaches, remain underdeveloped.

ARTICLE INFO

Article history:
Received: 17 August 2025
Received in revised form: 31 October 2025
Accepted: 31 October 2025
Available online:
Autumn 2025

Keywords:

French language, teaching, culture, cultural components, textbooks, Édito, Atelier

Mehrabi, M. and Sarajan Dehkord, F. (2025). An Analysis of Culture Teaching in French Language Textbooks Used in Iranian Universities: A Comparative Study of *Édito* and *Atelier*. *Journal of Foreign Language Research*, 15(3), 277-297. <http://doi.org/10.22059/jflr.2025.400862.1235>.

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2025.400862.1235>

✉* Department of French Language and Literature, Faculty of Foreign Languages and Literatures, University of Tehran, Tehran, Iran.

** Department of French Language and Literature, Faculty of Foreign Languages and Literatures, University of Tehran, Tehran, Iran.

تحلیل آموزش فرهنگ در کتاب‌های آموزش زبان فرانسه مورد استفاده در دانشگاه‌های ایران: مطالعه مقایسه‌ای میان کتاب‌های *Atelier* و *Édito*

مرضیه مهرابی *

گروه زبان و ادبیات فرانسه، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

رایانامه: mehrabi.mrz@ut.ac.ir

فائزه سراجان دهکرد *

گروه زبان و ادبیات فرانسه، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

رایانامه: faezeh.sarajan@ut.ac.ir

چکیده

پژوهش حاضر به تحلیل چگونگی آموزش فرهنگ از راه آموزش زبان در سه کتاب زبان فرانسه در سطح A1، شامل *دیتو* ویراست ۲۰۱۵ و ۲۰۲۲ و *آتلیه* می‌پردازد. چهارچوب نظری مقاله بر پایه الگوی چهار بُعدی یوئن و نیز رویکرد سه‌گانه آموزش فرهنگ استوار است. با استفاده از روش تحلیل محتوای آشکار، درون‌داد کتاب‌ها در همه قالب‌ها نظیر متن، تصویر، فایل صوتی و یا تصویری و فعالیت آموزشی بررسی شد. نتایج حاکی از آن است که هر سه کتاب بر انتقال مؤلفه‌های ملموس فرهنگی شامل محصولات فرهنگی و شخصیت‌ها تأکید می‌کنند، اما در بازنمایی بعد دیدگاه‌ها ضعف نسبی دارند. کتاب *دیتو* ویراست ۲۰۱۵، عمدتاً از رویکرد دانش‌محور پیروی می‌کند؛ درحالی‌که در ویراست ۲۰۲۲، با حفظ این رویکرد، ردپایی از توانش ارتباطی بینافرهنگی و رویکرد مقایسه‌ای دیده می‌شود. کتاب *آتلیه* بیشترین تمرکز را بر تعامل بینافرهنگی و مقایسه فرهنگ‌ها دارد. با این حال، تعداد فعالیت‌ها با رویکرد مقایسه‌ای یا توانش ارتباطی بینافرهنگی نسبت به رویکرد دانش‌محور بسیار اندک است. رویکرد توانش ارتباطی بینافرهنگی، بیشتر به پروژه‌های پایانی بخش‌ها و رویکرد مقایسه‌ای، گاهی به یک پرسش در پایان یک فعالیت در قالب درک نوشتاری یا گفتاری محدود می‌شود. بنابراین، هرچند زبان‌آموزان در این کتاب‌ها تحت قالب‌های مختلف در گونه‌های فرهنگ فرانسوی غوطه‌ور می‌شوند، اما بعد دیدگاه‌ها و نیز رویکردهای مقایسه‌ای و بینافرهنگی در آنها کمتر مورد توجه بوده‌اند.

اطلاعات مقاله

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۵/۲۶
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۸/۰۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۹
تاریخ انتشار: پاییز ۱۴۰۴
نوع مقاله: علمی پژوهشی

کلید واژگان:

زبان فرانسه، آموزش، فرهنگ، ابعاد فرهنگی، کتاب‌های آموزشی، *دیتو*، *آتلیه*

مهرابی، مرضیه و سراجان دهکرد، فائزه. (۱۴۰۴). تحلیل آموزش فرهنگ در کتاب‌های آموزش زبان فرانسه مورد استفاده در دانشگاه‌های ایران: مطالعه مقایسه‌ای میان کتاب‌های *Atelier* و *Édito* پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، ۱۵ (۳)، ۲۹۷-۲۷۷.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2025.400862.1235>.

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2025.400862.1235>.

* گروه زبان و ادبیات فرانسه، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

** گروه زبان و ادبیات فرانسه، دانشکده زبان‌ها و ادبیات خارجی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

در دنیای امروز که تنوع زبانی به گونه‌ای فزاینده در حال گسترش است، یادگیری زبان‌های خارجی اهمیتی ویژه یافته است. حسب رویکردهای نوین در آموزش، هدف از یادگیری زبان خارجی، توانمندسازی زبان‌آموزان در برقراری ارتباط و کنشگری در موقعیت‌های گوناگون اجتماعی است. این دو توانش نه تنها مستلزم تسلط به محتوای زبانی است، بلکه بیش و پیش از هر چیز، درک و رعایت و انتقال مؤلفه‌های فرهنگی را می‌طلبد، تاحدی که بسیاری از متخصصان آموزش زبان بر این باورند که بدون آموزش فرهنگ، آموزش زبان خارجی ابتر و حتی نشدنی است (کرامش، ۱۹۹۸؛ کومیتز نارواژ و والوارده زامبرانا، ۲۰۱۳؛ کووتون و همکاران، ۲۰۱۹).

ازسوی دیگر، ذیل بحث آموزش فرهنگ در زبان خارجی، مفاهیم امپریالیسم زبانی و فرهنگی موضوعیت پیدا می‌کنند. مفهوم نخست، به مجموعه‌ای از فرایندها اطلاق می‌شود که طی آن گویشوران زبان‌هایی که خود را واجد جایگاه فرادست‌تر می‌دانند، گویشوران سایر زبان‌ها را از طریق انتقال نابرابر محتوای زبانی، به حاشیه می‌رانند (پرلی، ۲۰۲۰). امپریالیسم فرهنگی نیز به وضعیتی اشاره دارد که در آن فرهنگ هر کشور یا نهادی که خود را قدرتمندتر می‌داند، بر فرهنگ دیگری که آن را ضعیف‌تر به شمار می‌آورد، اعمال نفوذ می‌کند و «سلطه فرهنگی» بروز می‌یابد (بوید-برت، ۲۰۱۸). در سیاستگذاری زبانی، چنین بازنمایی‌های یک‌سویه از فرهنگ کشورهای دیگر، اگرچه ممکن است به ظاهر با هدف صرفاً آموزشی صورت گیرد، اما نشانه‌هایی از بازتولید روابط قدرت هستند و در نهایت، بی‌توجهی به جایگاه فرهنگ خودی در آموزش زبان خارجی، برای زبان‌آموزان مشکلات عدیده‌ای به وجود می‌آورد، نظیر زوال هویت بومی آنان.

بر اساس مربع آموزشی (رزو، ۲۰۰۲)، برای تحقق فرایند آموزش زبان خارجی، تعامل میان چهار ضلع از جمله زبان‌آموزان، مدرس، دانش زبانی، و ابزارها و فعالیت‌های آموزشی ضروری است. کتاب‌های آموزش زبان به عنوان یک کل منسجم، حاوی منابع آموزشی^۱ و واقعی^۲ هستند. این کتاب‌ها به سبب اینکه حاوی مطالب

مورد نیاز هر سطح زبانی، بر اساس ترتیب و توالی مشخص هستند، انتقال دانش زبانی را سهولت می‌بخشند و از راه آموزش گام‌به‌گام امکان رشد چهار مهارت درک و تولید گفتاری و نوشتاری را بر اساس اهداف آموزشی ازپیش تعیین شده فراهم می‌کنند. علاوه بر این محسنات، استفاده از آنها باعث صرفه‌جویی در زمان مدرسان در آماده‌سازی کلاس می‌شود. زبان‌آموزان نیز در معرض زبان صحیح نگاشته شده ازسوی گویشوران بومی قرار می‌گیرند. همچنین، جاذبه‌های دیداری و گرافیکی با درج تصاویر و فیلم‌ها، تجربه یادگیری را برای زبان‌آموزان دلپذیرتر می‌کند.

علی‌رغم مزایای مذکور، استفاده از این کتاب‌ها در آموزش زبان چالش‌هایی را نیز به همراه دارد که نخست شامل نادیده گرفتن بینابان و نیازهای زبانی هر ملیت است. همچنین، توجه به این نکته ضروری است که کلیه مطالب در این کتاب‌ها به صورت صریح و یا ضمنی، مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها و ارزش‌های فرهنگی جامعه مقصد را منتقل می‌کنند (لیو و لائوهاویریانون، ۲۰۱۲؛ گومز رودریگ، ۲۰۱۵) و به تبع، در آنها سبک زندگی جامعه مقصد مورد تأکید است که الزاماً با سبک زندگی جامعه مبدأ سازگار نیست. نکته حائز اهمیت دیگر این است که شیوه انتقال فرهنگ در این کتاب‌ها نقشی کلیدی در شکل‌دهی هویت زبان‌آموزان ایفا می‌کند (کوستادینوفسکا-استویچفسکا و همکاران، ۲۰۱۵؛ باسکین، ۲۰۱۸). نظر به اینکه کتاب‌های آموزشی به عنوان ابزار اصلی یاددهی و یادگیری زبان خارجی، در دسترس مدرسان و زبان‌آموزان قرار دارد، مسئله کلی مهم این است که بدانیم از طریق اینها، چه نوع عناصر فرهنگی و چگونه به زبان‌آموزان ارائه می‌شود؟ و آیا از طریق محتوا و فعالیت‌های موجود در این منابع، به زبان‌آموزان فرصت کافی جهت پرداختن به فرهنگ مبدأ داده شده است، یا اینکه جایگاه فرهنگ مقصد چنان فریه است که فرصتی برای این مهم باقی نمی‌ماند؟

زبان فرانسه در ایران از دهه‌های پیشین تا کنون به عنوان یکی از زبان‌های مورد اقبال در بسترهای گوناگون نظیر مدارس غیردولتی، مؤسسات و دانشگاه‌ها مورد آموزش بوده که در این جستار تمرکز ما بر روی بافت دانشگاهی

² Documents authentiques

¹ Documents pédagogiques

است. نوزده دانشگاه^۱ در ایران دارای گروه‌های آموزشی زبان فرانسه هستند و در مقاطع و رشته‌های گوناگون دانشجویان می‌پذیرند. دانشجویان در مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات فرانسه، غالباً بدون دانش زبانی، وارد این رشته می‌شوند و مطابق سرفصل درسی، هدف آن است که هم به زبان فرانسه تسلط نسبی پیدا کنند و هم در رشته‌های ادبیات و مترجمی دانشی نسبی به دست آورند. گفتنی است سرفصل درسی در این مقطع و رشته در سال ۱۳۹۹ مورد بازبینی قرار گرفته و واحدهای درسی که در ترم نخست در سال‌های ۱۳۶۹ و ۱۳۹۰ تحت عنوان «دوره مقدماتی زبان فرانسه» وجود داشته است، در سرفصل بازبینی‌شده تحت عنوان «درک متن»، «مهارت‌های شنیداری-گفتاری»، «نگارش» و «دستور زبان» همگی در سطح پایه، ارائه می‌شوند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در تمامی دانشگاه‌ها، به جز دانشگاه حکیم سبزواری، برای تدریس واحدهای درسی نامبرده، همانند گذشته، یکی از کتاب‌های آموزشی موجود در بازار مورد استفاده است. در جدول ذیل نام دانشگاه‌ها و کتاب‌های مورد استفاده آنها آورده شده است:

جدول ۱: کتاب‌های آموزشی مورد تدریس در

دانشگاه‌های ایران

کتاب آموزشی مورد استفاده	نام دانشگاه
آتلیه (Atelier)	شهید بهشتی
ادیتو، ویراست ۲۰۱۵ (Édito)	شیراز، آزاد واحد علوم تحقیقات
ادیتو، ویراست ۲۰۲۲ (Édito)	آزاد واحد تهران غرب، اصفهان، الزهراء، تهران، علامه طباطبائی، مازندران
آلتر اِگو (Alter Ego)	تبریز، شهید چمران اهواز
سِزَن (Saison)	فردوسی مشهد
نوؤ تکسی (Nouveau Taxi)	آزاد واحد تهران مرکز، مشهد، اراک، بوعلی سینا همدان
ویت اِبی_ین (Vite et Bien)	آزاد واحد خوراسگان

در این مقاله به تحلیل عناصر فرهنگی ارائه‌شده در کتاب‌های آموزشی مورد استفاده در مقطع کارشناسی زبان

و ادبیات فرانسه پرداخته می‌شود. از میان کتاب‌های نامبرده در جدول ۱، دو معیار گزینش در نظر گرفته شده است: الف) رایج‌ترین کتاب‌ها در دانشگاه‌های ایران و ب) به‌روز بودن آنها به لحاظ سال انتشار. به همین دلایل کتاب‌های /ادیتو ویراست ۲۰۱۵ و ۲۰۲۲ و /آتلیه در سطح A1 انتخاب شدند.

بر اساس مقدمه فوق، مسئله اصلی تحدیدشده در این مقاله در قالب سه پرسش قابل طرح است: ۱- ابعاد فرهنگی در این کتاب‌ها به چه شیوه‌ای انتقال می‌یابند؟ ۲- این کتاب‌ها کدام گونه‌های فرهنگ را در اولویت قرار می‌دهند؟ ۳- ابعاد فرهنگی مورد تأکید در این سه کتاب آموزشی، بر اساس کدام رویکردهای آموزش فرهنگ استوارند؟

حسب این پرسش‌ها، سه فرضیه مطرح می‌شود: ۱- ابعاد فرهنگی، به‌ویژه محصولات و شخصیت‌ها، اغلب در این کتاب‌های آموزشی برجسته می‌شوند و انتقال آنها از راه منابع واقعی و آموزشی صورت می‌گیرد. ۲- گونه‌های فرهنگی ارائه‌شده غالباً فرهنگ مردم‌شناسانه و عامه فرانسوی است شامل معرفی شخصیت‌های فرهنگی، جشن‌ها، غذاهای ویژه، سبک زندگی و آداب‌ورسوم. ۳- نسخه قدیمی کتاب /ادیتو عمدتاً مبتنی بر رویکرد دانش‌محور است، درحالی‌که نسخه به‌روزر آن (۲۰۲۲) و /آتلیه به احتمال زیاد از ترکیب رویکرد مقایسه‌ای و توانش ارتباطی بینا فرهنگی استفاده می‌کنند.

هدف این پژوهش، شناسایی مؤلفه‌های فرهنگی ارائه‌شده و نیز بررسی رویکرد آموزشی جهت گنجاندن این عناصر در این سه کتاب آموزشی زبان فرانسه در سطح A1 است. جستار پیش رو به چند بخش تقسیم شده است؛ نخست، پس از مروری بر پیشینه پژوهش، به تبیین مفهوم فرهنگ و گونه‌های مختلف آن، پرداخته می‌شود. در ادامه، جایگاه تدریس فرهنگ در آموزش زبان‌های خارجی بررسی و رویکردهای مختلف آموزش فرهنگ، اعم از دانش‌محور، مقایسه‌ای و توانش ارتباطی بینا فرهنگی معرفی می‌شوند. سپس مؤلفه‌های فرهنگی و رویکرد اتخاذشده جهت تدریس فرهنگ در سه کتاب /ادیتو ویراست ۲۰۱۵ و ۲۰۲۲ و /آتلیه مورد بررسی قرار می‌گیرند. در نهایت، درباره نتایج به‌دست‌آمده بحث و پیشنهادهایی در راستای بهبود

^۱ برای آگاهی از نام دانشگاه‌ها، ن.ک. جدول شماره ۱. به آن فهرست، نام دانشگاه تربیت مدرس نیز اضافه می‌شود که در مقاطع تحصیلات تکمیلی دانشجویان می‌پذیرد.

آموزش فرهنگ در کلاس‌های زبان فرانسه در دانشگاه‌های ایران مطرح خواهد شد.

۲- پیشینه پژوهش

هر زبان حامل فرهنگ است و این دو با یکدیگر پیوندی نزدیک و در هم تنیده دارند (عبید و همکاران، ۲۰۱۹). اهمیت آموزش فرهنگ در آموزش زبان خارجی به‌طور جدی از دهه ۱۹۸۰ مطرح شد (کیتائو، ۱۹۹۱) و در این خصوص آراء گوناگونی وجود دارد: به‌عنوان مثال، تومالین و استم پلسکی (۱۹۹۳) مطرح کرده‌اند که رویکرد مقایسه‌ای میان ارزش‌ها و اصول فرهنگی زبان‌آموزان با جامعه زبان مقصد می‌تواند برای آنان آگاهی عمیق‌تری از تفاوت‌های فرهنگی ایجاد کند. در مقاله‌ای اخیرتر، محمد و همکارانش (۲۰۲۵) اذعان دارند که تعاملات بین‌فرهنگی در کلاس باعث افزایش درک زبان‌آموزان از زبان مقصد و ایجاد نگرش مثبت نسبت به سایر فرهنگ‌ها می‌شود.

ابزارهای آموزشی نظیر کتاب‌ها، به‌عنوان یکی از اضلاع مربع آموزشی، در انتقال عناصر فرهنگی نقش مهمی ایفا می‌کنند، به همین سبب پژوهشگران به بررسی چگونگی گنجاندن محتوای فرهنگی در آنها پرداخته‌اند، به‌عنوان مثال، مک‌کی (۲۰۰۴) و کوسومانی‌گروم و همکارانش (۲۰۲۳) اثبات کرده‌اند که منابع آموزشی زبان انگلیسی، اغلب به فرهنگ زبان‌آموزان توجه کافی ندارند و با وجود تلاش‌های انجام‌شده برای بهبود تعادل فرهنگی، فرهنگ خارجی همچنان غالب است، حتی در کشورهایی که با افزایش نرخ مهاجرت روبه‌رو هستند. عبید و همکارانش (۲۰۱۹) در پژوهش دیگری، به بررسی ابعاد فرهنگی در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی در عراق پرداخته و نشان داده‌اند که در چهار بُعد فرهنگی یعنی «محصولات»، «اشخاص»، «شیوه‌ها» و «دیدگاه‌ها»، «محصولات» و «اشخاص» بیشترین بسامد و «دیدگاه‌ها» کمترین بسامد را دارند. همچنین به زعم آنان، غلبه دو بُعد نخست سبب می‌شود تا ساختار کلی کتاب‌های درسی بیشتر بر فرهنگ سطحی تمرکز داشته باشد و بدین ترتیب، زبان‌آموزان فرصت آشنایی با جنبه‌های عمیق فرهنگ، یعنی ارزش‌ها، باورها، معانی و آرمان‌های فرهنگی خود و سایر ملل را از دست بدهند.

درزمینه تحلیل محتوای کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی در مدارس ایران، دهمرده و محمدی (۱۴۰۲)

نشان داده‌اند که بازنمایی جنسیتی و شایستگی میان‌فرهنگی در این منابع با چالش‌هایی مواجه است. این پژوهشگران از یازده مؤلفه برای بررسی عناصر فرهنگی استفاده کرده و دریافته‌اند که مردان در تصاویر، نقش‌ها و متون غالب هستند، درحالی‌که زنان بیشتر در مؤلفه «دانش تنوع» برجسته شده‌اند.

در باب کتاب‌های آموزشی زبان فرانسه، لوستیانیه و دیوی (۲۰۲۰) به تحلیل کتاب آموزشی *لتر/گو سطح B1* پرداخته و نشان داده‌اند که عناصر فرهنگی در این کتاب ۶۷٪ شامل انتقال دانش فرهنگی با تأکید بر شعارهای کشور فرانسه یعنی آزادی، برابری، برادری و نیز فمینیسم و هنر است. ۱۹٪ آن کنش و رفتار فرهنگی فرانسویان و ۱۴٪ محصولات فرهنگی فرانسوی را دربرمی‌گیرد. از میان پژوهشگران ایرانی، اطرشی (۲۰۱۹) با اتخاذ رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی و بر اساس جدول‌های تحلیل ژنتیکی پورن، چگونگی بازنمایی فرهنگ فرانسوی و غیرفرانسوی را در کتاب *لتر/گو سطح A1* را تحلیل و اثبات کرده که هویت فرهنگی فرانسوی غالب است.

در جستار پیش رو، جهت تحلیل چگونگی آموزش فرهنگ در این کتاب‌ها، رویکرد سه‌گانه آموزش فرهنگ شامل دانش‌محور، مقایسه‌ای، توانش ارتباطی بین‌فرهنگی (پیات‌کوفسکا، ۲۰۱۵) و همچنین الگوی مفهومی *کا-مینگ یوئن* (۲۰۱۱)، متضمن چهار بُعد از فرهنگ، یعنی محصولات، شیوه‌ها، دیدگاه‌ها و اشخاص به کار گرفته شده است. بنابراین، نوآوری این پژوهش نه تنها در شناسایی ابعاد و رویکردهای آموزش فرهنگ در هریک از کتاب‌های مذکور، بلکه در تحلیل مقایسه‌ای میان آنها بروز می‌یابد.

۳- چهارچوب نظری

۳-۱- تعاریف و گونه‌های فرهنگ

بنابر تعریف *لویی پورشه* (۱۹۹۵)، فرهنگ مجموعه‌ای از شیوه‌های نگرش، تفکر و اقدام است که حس تعلق افراد به جامعه را تبیین می‌کند. از دیدگاه آموزشی، فرهنگ حوزه مرجعی است که هر ابزار ارتباطی را به زبان تبدیل می‌کند و به افراد جامعه امکان دریافت زبان مشترک و شکل‌گیری هویت اجتماعی و فرهنگی را می‌دهد (بولت و چوانگ، ۲۰۲۵).

به‌طور کلی، می‌توان گونه‌های فرهنگ و تعاریف هریک را در جدول زیر خلاصه کرد:

جدول ۲: گونه‌های فرهنگ در آموزش زبان و تعاریف آن‌ها

گونه‌های فرهنگ	تعاریف فرهنگ
فرهنگ مردم‌شناسانه ^۱	مجموعه‌ای از شیوه‌ها، باورها، ارزش‌ها و سبک‌های زندگی خاص هر جامعه است که بر برقراری ارتباط و یادگیری زبان تأثیر می‌گذارد (پیرینو، ۱۹۷۵).
فرهنگ عامه ^۲	مجموعه‌ای از بازنمایی‌ها و شیوه‌های رایج در هر اجتماع است که اغلب از رسانه‌ها و جامعه مصرف‌کننده متأثر است (دینکیندت، ۲۰۱۸).
فرهنگ نخبگانی ^۳	شکلی از فرهنگ است که از طریق نظام آموزشی منتقل می‌شود و اغلب با ادبیات، فلسفه و هنر گره خورده است (دینکیندت، ۲۰۱۸).
فرهنگ ارتباطی ^۴	نظامی از قواعد صریح و ضمنی حاکم بر گفت‌وگوها و تعاملات اجتماعی است که بر استفاده از زبان تأثیر می‌گذارد (کوستادینوفسکا-استویچفسکا، ۲۰۱۵).
فرهنگ بینا فرهنگی ^۵	فرآیند درک و انطباق با هنجارها و ارزش‌های فرهنگ‌های دیگر که در یادگیری زبان‌های خارجی ضروری است (سفر، ۲۰۲۱).

۳-۲- رویکردهای آموزش فرهنگ در آموزش زبان‌های خارجی

پیات کوفسکا (۲۰۱۵) سه رویکرد اصلی را جهت آموزش فرهنگ در کتاب‌های زبان معرفی کرده است:

۱. رویکرد دانش‌محور^۶: این رویکرد شامل ارائه اطلاعات و توصیف درباره فرهنگ مقصد است، نظیر آداب و رسوم و سبک‌های زندگی، بدون اینکه الزاماً یادگیرندگان را به مقایسه یا تعامل با آن فرهنگ تشویق کند.

۲. رویکرد مقایسه‌ای^۷: این رویکرد متضمن تشویق زبان‌آموزان به مقایسه شباهت‌ها و تفاوت‌های میان فرهنگ مقصد با فرهنگ خودشان است تا آگاهی میان فرهنگی و تفکر انتقادی در آنان پرورش یابد.

۳. رویکرد توانش ارتباطی بینا فرهنگی^۸: هدف این رویکرد رشد توانایی یادگیرندگان در برقراری ارتباط

مناسب و مؤثر در موقعیت‌های بینا فرهنگی است که از راه پرورش نگرش‌ها، دانش‌ها و مهارت‌های لازم برای تعامل بینا فرهنگی محقق می‌شود.

علاوه بر این رویکردها در پژوهش حاضر، جهت تحلیل مؤلفه‌های فرهنگی در کتاب‌های آموزش زبان فرانسه، از الگوی چهارگانه یوئن (۲۰۱۱) نیز استفاده شده که شرح آن در ادامه می‌آید:

۱. محصولات: شامل عناصر ملموس مانند کتاب، نقاشی و ناملموس مانند داستان‌های شفاهی، رقص‌های سنتی، قوانین، مذاهب و سبک‌های زندگی.

۲. شیوه‌ها: الگوهای رفتاری جامعه، مانند آداب و رسوم، صورت‌های خطاب کردن دیگران، آیین‌های اجتماعی و مناسک فرهنگی.

۳. دیدگاه‌ها: باورها، ارزش‌ها، اسطوره‌ها، خرافات و نگرش‌های اجتماعی.

¹ Culture anthropologique

² Culture populaire

³ Culture savante

⁴ Culture communicative

⁵ Culture interculturelle

⁶ Knowledge-Based Approach

⁷ Comparative Approach

⁸ Intercultural Communicative Competence Approach

۴. اشخاص: مشاهیر، شخصیت‌های خیالی و یا افراد ناشناخته‌ای که نماینده جامعه مقصد هستند.

گفتنی است در تحلیل مؤلفه‌های فرهنگی کتاب‌های آموزشی، الگوی دیگری نیز وجود دارد که **بایرام (۱۹۹۷)** تحت عنوان «توانش ارتباطی بینا فرهنگی»^۱ آن را پیشنهاد داده است. این الگو بر این اصل استوار است که یادگیری زبان خارجی نباید صرفاً به توانایی زبانی محدود شود، بلکه باید شامل توانایی تعامل مؤثر و اخلاقی با افراد متعلق به سایر فرهنگ‌ها نیز باشد. در این الگو، بایرام پنج مؤلفه کلیدی شامل نگرش^۲، مهارت تعبیر و مرتبط‌سازی^۳، مهارت کشف و تعامل^۴، آگاهی انتقادی فرهنگی^۵ و دانش^۶ را معرفی می‌کند. این الگو، زبان‌آموزان را نه به‌عنوان مقلد «گوشوران بومی»، بلکه به‌مثابه «گوشوران بینا فرهنگی» در نظر می‌گیرد. حسب این رویکرد، زبان‌آموزان قادرند میان فرهنگ خود و دیگری ارتباط ایجاد کنند، تفاوت‌ها را درک و با آگاهی و انعطاف، در موقعیت‌های ارتباطی پیچیده، به‌درستی عمل کنند.

در الگوی بایرام تمرکز اصلی بر توانش ارتباطی بینا فرهنگی و تعامل با دیگران است (**بایرام، ۱۹۹۷**). باین‌حال، الگوی کا-مینگ یوئن، از عمق بیشتری برخوردار است؛ چرا که بُعد «اشخاص» را اضافه کرده و میان شیوه‌ها و دیدگاه‌ها تفکیک روشنی قائل شده است. بنابراین، الگوی نامبرده می‌تواند به تحلیل چندلایه از فرهنگ در منابع آموزشی کمک کند. به همین دلیل، در پژوهش حاضر، این چهارچوب به‌عنوان ابزار اصلی تحلیل محتوای فرهنگی کتاب‌های آموزشی زبان فرانسه انتخاب شده است.

۳-۳- جایگاه آموزش فرهنگ در روش‌های مختلف

سیر تطور جایگاه فرهنگ در روش‌های مختلف آموزش زبان درخور تأمل است. روش دستور- ترجمه رایج از سده‌های ۱۶ تا ۲۰ میلادی، بر مطالعه متون ادبی و ترجمه تأکید داشت. در این روش، زبان‌آموزان بیشتر برای خواندن آثار نویسندگان بزرگ و آشنایی با فرهنگ کشور مقصد آموزش می‌دیدند و نه برای مکالمه. فرهنگ در این روش جایگاه مهمی داشت، اما بیشتر به شکل ادبیات و متون

کلاسیک ارائه می‌شد و تنها شامل آشنایی سطحی با آداب، رسوم و سبک زندگی جامعه مقصد بود. تمرکز بر به‌خاطر سپاری قواعد دستوری و ترجمه، مانع ارتباط طبیعی با فرهنگ مقصد می‌شد. بنابراین، روش دستور-ترجمه جهت آموزش فرهنگ، بر رویکرد دانش‌محور استوار بود. روش مستقیم که در اوایل سده بیستم معرفی شد، بر آموزش زبان خارجی بدون واسطه زبان مادری و صرفاً آموزش از طریق زبان مقصد تأکید داشت. این روش اطلاعاتی درباره فرهنگ مقصد به زبان‌آموزان ارائه می‌داد که بیشتر از طریق واژگان، ساختارهای زبانی و مثال‌های مرتبط با زندگی روزمره گوشوران بومی صورت می‌گرفت و رویکرد مقایسه‌ای یا آموزش راهبردهای ارتباطی در بسترهای بینا فرهنگی کمتر مورد توجه بود. لذا، روش مستقیم مانند روش پیشین، بیشتر با رویکرد دانش‌محور تطابق داشت.

در دهه ۱۹۶۰، روش شنیداری- گفتاری در فرانسه گسترش یافت و هدف آن آموزش زبان برای مکالمات روزمره بود. فرهنگ در این روش بیشتر در قالب رفتارهای زبانی بازنمایی می‌شد. آموزش زبان‌آموزان شامل تمرین‌های مبتنی بر الگوهای زبانی و مقایسه ساختارهای زبانی با زبان مادری آنان بود. نگاه به آموزش زبان مقابله‌ای بود، اما به نظر می‌رسد آموزش فرهنگ در این روش جایگاه چندانی نداشت.

در دهه ۱۹۸۰، رویکرد ارتباطی شکل گرفت. این روش بر استفاده عملی از زبان در موقعیت‌های واقعی تأکید دارد. بنابراین، لاجرم جایگاه فرهنگ در آموزش زبان پررنگ است. در این روش، زبان نه تنها ابزاری برای برقراری ارتباط، بلکه وسیله‌ای برای تعامل با فرهنگ‌های مختلف تلقی می‌شود. زبان‌آموزان به‌جای به‌خاطر سپاری ساختارهای زبانی، تشویق می‌شوند که از زبان در موقعیت‌های واقعی استفاده کنند و شیوه‌های تعامل اجتماعی را بشناسند. آموزش مهارت‌های ارتباطی بینا فرهنگی یکی از اهداف کلیدی این رویکرد است که به زبان‌آموزان کمک می‌کند تا علاوه بر درک زبان، به درک هنجارهای اجتماعی، ارتباطات غیرکلامی و تأثیرات

^۴ Skills of discovery and interaction

^۵ Critical cultural awareness

^۶ Knowledge

^۱ Intercultural Communicative Competence

^۲ Attitudes

^۳ Skills of interpreting and relating

فرهنگی در مکالمات روزمره نیز پردازند. بنابراین در این روش، آموزش فرهنگ از راه رویکرد توانش ارتباطی بینا فرهنگی محقق می‌شود. گفتنی است این رویکرد در حال حاضر در آموزش زبان‌های خارجی کاربرد دارد و از رده خارج نشده است.

روش کنشی که از سال ۲۰۰۰ میلادی، ذیل چهارچوب اروپایی مشترک مرجع برای زبان‌ها گسترش یافته است، بر یادگیری زبان از خلال کنش‌های اجتماعی تأکید دارد. زبان‌آموزان زبان را از راه پروژه‌های گروهی و فعالیت‌های اجتماعی-تعاملی یاد می‌گیرند. فرهنگ در این روش جایگاه محوری دارد، زیرا زبان‌آموزان نه تنها با ساختارهای زبانی، بلکه با شیوه‌های تفکر، رفتارهای اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی زبان مقصد آشنا می‌شوند. بنابراین، این روش نگاه کاربردی‌تری به فرهنگ دارد. گفتنی است که هدف این روش اخیر، تربیت نیروی کار برای اروپاست، از همین رو، آشنایی با فرهنگ برای زبان‌آموزان در راستای سازگاری با جامعه مقصد ضروری است.

سیر تحول جایگاه فرهنگ در آموزش زبان از ارائه اطلاعات فرهنگی در روش دستور- ترجمه به سمت گنجانیدن فرهنگ در بطن یادگیری در روش کنشی حرکت کرده است. امروزه، آموزش زبان به گونه‌ای طراحی می‌شود که زبان‌آموزان بتوانند از طریق تعاملات نزدیک به واقعیت، مهارت‌های فرهنگی خود را تقویت کنند و زبان را در بستر فرهنگی آن بیاموزند.

۴- روش تحقیق

در این پژوهش، جهت بررسی نحوه آموزش فرهنگ در کتاب‌های آموزش زبان فرانسه، یعنی/دیتو ویراست ۲۰۱۵ و ۲۰۲۲ و /تلیه، از روش تحلیل محتوا بهره برده‌ایم. مؤلفه‌های فرهنگی این کتاب‌ها بر اساس چهارچوب ارائه‌شده از سوی یوئن (۲۰۱۱) و سه رویکرد اصلی شامل دانش‌محور، مقایسه‌ای و توانش ارتباطی بینا فرهنگی (پیات کوفسکا، ۲۰۱۵)، به صورت کیفی شناسایی و تحلیل شدند.

گردآوری و تحلیل داده‌ها در چندین مرحله انجام شد. نخست، محتوای سه کتاب در تمام قالب‌های آن شامل متن،

تصویر، فایل صوتی و ویدئویی و فعالیت‌ها بررسی شد. سپس این محتواها بر اساس گونه‌های فرهنگ طبقه‌بندی شدند. در ادامه، واحدهای معنایی مربوط به هر بعد فرهنگی استخراج و به صورت نظام‌مند در جداول ثبت شدند. در نهایت، از راه تحلیل کیفی توصیفی، ابعاد و گونه‌های فرهنگی در هر کتاب تعیین و مقایسه‌ای میان آنها صورت گرفت.

۴-۱- معرفی کتاب‌ها

۴-۱-۱- /دیتو، ویراست ۲۰۱۵

این کتاب در سال ۲۰۱۵، از سوی انتشارات دیدیه^۱ منتشر شد و شامل دوازده درس است که از مفاهیم پایه‌ای مانند الفبا و اعداد آغاز می‌شود. هر درس شامل آموزش تدریجی واژگان، دستور زبان، تلفظ و عناصر فرهنگی است و چهار مهارت زبانی را تقویت می‌کند. هرچند منابع دیجیتال این کتاب محدودتر از ویراست جدید آن است، اما فایل‌های صوتی و تمرین‌های کاربردی در کلاس در اختیار مدرسان قرار دارد.

۴-۱-۲- /دیتو، ویراست ۲۰۲۲

نسخه جدیدتر از کتاب /دیتو، در سال ۲۰۲۲ از سوی انتشارات دیدیه، با ساختاری منسجم و در قالب ده درس تدوین شده است. این کتاب با تمرکز بر موقعیت‌های واقعی زندگی روزمره فرانسویان آغاز می‌شود و هر درس اهداف زبانی، ارتباطی و اجتماعی-فرهنگی مشخصی را دنبال می‌کند. درس‌ها شامل منابع واقعی و آموزشی نظیر متن، فایل صوتی، ویدئو و نیز تمرین‌ها و فعالیت‌های مربوط به دستور، واژگان، آواشناسی و چهار مهارت هستند. همچنین فعالیت‌های تعاملی و تبادل تجربیات شخصی در کتاب گنجانده شده‌اند. کتاب دارای منابع دیجیتال مانند کارافزار^۲ تلفن همراه و فایل‌های چندرسانه‌ای است. این ویراست زبان را در بستری پویا و با تمرکز بر زندگی روزمره برای یادگیری فعال و کاربردی آموزش می‌دهد.

۴-۱-۳- /تلیه

این کتاب سال ۲۰۱۹ از سوی انتشارات دیدیه منتشر و در قالب ۶ پرونده^۳ ارائه شده است که هر کدام از آنها با یک پروژه نهایی پایان می‌یابد. این ساختار پروژه‌محور،

^۱ Didier FLE

^۲ Application

^۳ Dossier

زبان‌آموزان را در مرکز یادگیری قرار می‌دهد و مشارکت آنان را در فرآیند یادگیری تسهیل می‌کند. محتوای آموزشی در بافت‌های واقعی روزمره، شغلی و اجتماعی تنظیم شده است تا مهارت ارتباطی زبان‌آموزان تقویت شود. منابع مورد استفاده در این کتاب، ترکیبی از منابع واقعی و آموزشی است و مؤلفان در مقدمه کتاب بر تعامل محور بودن یادگیری، ایفای نقش در موقعیت‌های واقعی و یادگیری مشارکتی تأکید دارند.

هر سه کتاب بر اساس چهارچوب اروپایی مشترک مرجع برای زبان‌ها استوار هستند. در خصوص رویکرد آموزشی اتخاذ شده در آنها، با استناد به مقاله پورن (۲۰۱۰) می‌توان گفت که همگی مابین رویکرد ارتباطی و کنشی قرار می‌گیرند. محتوای آنها، حسب ساختار واحد آموزشی^۱، شامل مراحل اصلی عرضه اطلاعات^۲، پردازش اطلاعات^۳ و تولید زبانی^۴ سامان یافته است.

۵- تحلیل آموزش فرهنگ در کتاب‌های منتخب

می‌توان گفت آموزش فرهنگ در هر کدام از این کتاب‌ها به شیوه‌ای خاص صورت می‌گیرد. در بخش‌های بعدی، با تکیه بر چهارچوب نظری، نخست ابعاد فرهنگی، سپس گونه‌های فرهنگ و در نهایت، رویکردهای تدریس فرهنگ در هریک از این کتاب‌ها مورد کنکاش قرار می‌گیرد.

۵-۱- تحلیل ادیتو ویراست ۲۰۱۵

۵-۱-۱- ابعاد فرهنگی در ادیتو ویراست ۲۰۱۵

در بخش خوشامدگویی، تصاویری از مناظر شهری پاریس دیده می‌شود که هدف آن آشناسازی زبان‌آموزان با زندگی روزمره در فرانسه است. همچنین شخصیت‌هایی از دنیای فرهنگ و هنر فرانسه و نویسندگان یا خوانندگان برجسته معرفی می‌شوند. انتخاب‌ها بیشتر بر چهره‌های فرانسوی تمرکز دارند و جنبه بینا فرهنگی کمتر دیده می‌شود. به علاوه، در برخی از فعالیت‌های زبانی شامل توصیف شخصیت و یا هنرمند شهر، بر شناخت فرهنگ هنری فرانسوی تأکید شده است.

در بخش اول، موضوعات مرتبط با سفر و گردشگری مطرح شده‌اند. شهرهایی نظیر پاریس، بوردو و تولوز از طریق متون و تصاویر معرفی شده‌اند و زبان‌آموزان با میراث فرهنگی این مناطق، از جمله موزه‌ها، بناهای تاریخی و

فعالیت‌های گردشگری آشنا می‌شوند. در بخش سوم، تمرکز بر غذاهای سنتی فرانسوی مانند کروسان، انواع پنیرها و نوشیدنی‌هاست. تفاوت‌های فرهنگی میان رژیم غذایی فرانسوی و فرهنگ غذایی دیگر کشورها تنها به‌طور ضمنی مطرح شده‌اند و نگاه مقایسه‌ای چندانی دیده نمی‌شود. باین حال، برخی فعالیت‌ها مانند منوی رستوران یا گفت‌وگو درباره طعم‌ها، زمینه‌ساز بحث درباره عادات غذایی ملل مختلف هستند.

در بخش‌های میانی، به موضوعاتی مانند حمل‌ونقل، مد، سلامت و مسکن پرداخته شده است. برای مثال، در بخش حمل‌ونقل، زبان‌آموزان با نقشه مترو پاریس و آگهی‌های تبلیغاتی شهری آشنا می‌شوند، که تمرین زبانی به همراه با آشنایی با زیرساخت‌های شهری فرانسه به شمار می‌آید. بخش مد بیشتر به واژگان مرتبط با پوشاک اختصاص یافته و اطلاعات فرهنگی نسبتاً محدودتری ارائه می‌دهد. در حوزه سلامت نیز مطالبی درباره سبک زندگی سالم و مراجعه به پزشک در کشور فرانسه آمده است.

در بخش مربوط به خانه، فرهنگ آپارتمان‌نشینی و زندگی شهری مطرح شده و زبان‌آموزان با اصطلاحات مربوط به اجاره‌خانه، اثاث‌کشی و خرید وسایل آشنا می‌شوند. در پایان، کتاب به معرفی مشاغل مختلف، برنامه‌ریزی حرفه‌ای و مسیرهای شغلی می‌پردازد، اما تمرکز اصلی همچنان بر بازار کار در فرانسه است. معرفی مشاغل همچون معلم، مهندس، بازیگر و فروشنده در کشور فرانسه، با هدف تقویت دایره واژگان و آماده‌سازی زبان‌آموزان برای کاربردهای عملی زبان فرانسه صورت گرفته است.

با تحلیل محتوای این کتاب، مشاهده می‌شود که محصولات فرهنگی ملموس و ناملموس، عمدتاً به فرهنگ فرانسوی اختصاص دارند. در بخش دوم، مونترال به‌عنوان یک نمونه از فرهنگ فرانسوی‌زبان معرفی شده و مقایسه‌ای میان مونترال و پاریس از منظر جمعیت، مساحت، تعداد موزه‌ها و پارک‌ها انجام می‌گیرد.

در بعد شیوه‌های رفتاری، اشاره مستقیمی به کشوری خاص نشده و صرفاً به علایق، نوع اوقات فراغت و برخی قوانین فرهنگی، به‌عنوان مثال قوانین مربوط به فرهنگ

³ Traitement

⁴ Production

¹ Unité didactique

² Exposition

آپارتمان‌نشینی اشاره شده است. در بخش سلامت، سبک زندگی سالم و مراجعه به پزشک در فرانسه مطرح می‌شود. در بعد دیدگاه‌های فرهنگی، اعتقادات فرانسوی‌ها به طالع‌بینی و شانس قابل مشاهده است. همچنین بیشتر شخصیت‌های معرفی‌شده در کتاب، فرانسوی‌الاصل هستند، هرچند شخصیت‌های آمریکایی، بلژیکی، کانادایی و فرانسوی‌زبان دیگری نیز در میان شخصیت‌های معرفی‌شده به چشم می‌خورند و غالب آنها در حوزه مد و بازیگری فعالیت دارند. وجه اشتراک این مشاهیر این است که از کودکی با سودای پیشرفت، به کشور فرانسه مهاجرت کرده‌اند و همگی واجد روحیه نژادستیزی و نقد نسبت به جامعه هستند. به‌عنوان مثال لیلیان تورام^۱، فوتبالیست

فرانسوی و یکی از بازیکنان سابق تیم ملی فرانسه است. وی علاوه بر فوتبال، به فعالیت‌های اجتماعی و مبارزه با نژادپرستی پرداخته و کتاب‌هایی در باب برابری و حقوق بشر نگاشته است. از میان شخصیت‌های غیرفرانسوی، افرادی معرفی شده‌اند که به زبان فرانسه کم‌وبیش تسلط دارند؛ مانند تامپسون^۲ بازیگر بریتانیایی، سرنا ویلیامز^۳ تنیس‌باز آمریکایی، جاستین بیهیر^۴، خواننده کانادایی و ناتالی پورتمن^۵ بازیگر و تهیه‌کننده آمریکایی-اسرائیلی. جدول ذیل ابعاد فرهنگی موجود در کتاب /دیتور، ویراست ۲۰۱۵ را بر اساس الگوی یونن (۲۰۱۱) خلاصه می‌کند:

جدول ۳: ابعاد فرهنگی در ادیتو ۲۰۱۵

محصولات فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب
معرفی موسیقی (ناملموس)	عکس
مکان‌های گردشگری (ملموس): دره نهنگ‌ها در مصر، کوه‌های آهکی مونت پردو ^۶ در مرز فرانسه، مرکز تاریخی آوینیون ^۷ در فرانسه، دریاچه شالین ^۸ در فرانسه، تاکستان‌های سنت امیلیون ^۹ در فرانسه، کاخ‌های سلطنتی آبومی در بنین ^{۱۰} ، شهر سوسه در تونس ^{۱۱} ، تالاب‌های کالیدونیای جدید ^{۱۲} ، پارک ملی گروس مورن در کانادا ^{۱۳} ، غار شووه-پون-دارک ^{۱۴} در فرانسه	عکس، فایل صوتی، واژگان، ویدئو
معرفی غذاها (ملموس): تارت فرانسوی پرووانسال ^{۱۵} ، معرفی چند غذای فرانسوی ماننده بوف بورگینیون ^{۱۶} ، استیک و سیب‌زمینی سرخ شده، گراتن سیب‌زمینی ^{۱۷}	ویدئو، متن، عکس، فایل صوتی، واژگان
سنت‌ها و جشن‌ها (ناملموس): کریسمس، روز موسیقی، جشن ملی فرانسه ^{۱۸}	فعالیت، فایل صوتی، عکس، متن
شیوه‌های رفتاری	قالب مورد استفاده در کتاب
اوقات فراغت: بازدید از نمایشگاه‌ها، قایقرانی، حمام آفتاب و سینمای ساحلی	فایل صوتی، ویدئو، عکس، واژگان
آداب و رسوم: آداب سلام و احوالپرسی، تبریکات در قالب رایانامه و کارت پستال	فایل صوتی، واژگان، متن، فعالیت
دیدگاه‌های فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب
اعتقادات: شانس، طالع‌بینی	ویدئو، متن، فعالیت
شخصیت‌های فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب

¹⁰ Palais royaux d'Abomey (Bénin)

¹¹ Médina de Sousse (Tunisie)

¹² Lagons de Nouvelle-Calédonie

¹³ Parc national de Gros-Morne (Canada)

¹⁴ Grotte ornée du Pont-d'Arc

¹⁵ Tarte provençale

¹⁶ Bœuf Bourguignon

¹⁷ Gratin dauphinois

¹⁸ La Fête nationale française (Le 14 Juillet)

¹ Lilian Thuram

² Emma Thompson

³ Serena Williams

⁴ Justin Bieber

⁵ Natalie Portman

⁶ Mont Perdu

⁷ Centre historique d'Avignon

⁸ lac de Chalain

⁹ Jurisdiction de Saint-Émilien

واژگان، فایل صوتی، فعالیت، عکس، متن	شخصیت‌های فرانسوی، فرانسوی‌زبان، مهاجران: بازیگران، نویسندگان، عکاسان، ورزشکاران، خوانندگان، روزنامه‌نگاران، معماران: انکی بیلال ^۱ ، نویسنده و کارگردان فرانسوی صربستانی/ کاترین پانکول ^۲ ، نویسنده فرانسوی/ تدی رینر ^۳ ، جودوکار فرانسوی و....
-------------------------------------	--

معرفی افراد، از زبان‌آموزان خواسته می‌شود هنرمند یا شخصیت فرهنگی مورد علاقه خود را توصیف کنند.

۲-۵- تحلیل کتاب/دیتو ویراست ۲۰۲۲

۲-۵-۱- ابعاد فرهنگی در/دیتو ویراست ۲۰۲۲

بررسی عناصر فرهنگی در ویراست ۲۰۲۲/دیتو نشان می‌دهد که این کتاب همچنان بر فرهنگ فرانسوی تأکید دارد، اما در مقایسه با نسخه قبلی، تغییراتی در نحوه ارائه این عناصر دیده می‌شود. کتاب در بخش خوشامدگویی، تأکید زیادی بر محیط شهری فرانسه دارد و در آن از تصویر تیم ملی فوتبال فرانسه جهت آشنایی زبان‌آموزان با هویت ملی این کشور استفاده شده است. علاوه بر این، جشن‌ها و تعطیلات معروف فرانسوی مانند جشن موسیقی، جشن ملی فرانسه و روز کارگر در قالب تصاویر و فعالیت‌ها معرفی شده‌اند که بیانگر اهمیت سنت‌های فرانسوی در این کتاب است. در بخش اول، کتاب به معرفی شخصیت‌های فرهنگی فرانسوی همچون کلر پمت^۵ خواننده و آهنگساز و ملانی لوران^۶ بازیگر پرداخته است. در این بخش، تعامل فرهنگی با سایر کشورها نیز دیده می‌شود، مانند تصویر پرچم کشورهای آلمان، ایتالیا و هلند و معرفی چندین شخصیت غیرفرانسوی که با فرهنگ فرانسه ارتباط دارند، از جمله جودی فاستر^۷، بازیگر و فیلم‌ساز آمریکایی. این انتخاب‌ها نشان می‌دهد که کتاب تلاش دارد، جنبه بینافرهنگی را در کنار فرهنگ فرانسوی برجسته کند، به عنوان مثال، معرفی ناومی اوساکا^۸ ورزشکار ژاپنی که در مسابقات تنیس رولان گاروس شرکت داشته یا گیرمو دل

۵-۱-۲- گونه‌های فرهنگ در/دیتو ویراست ۲۰۱۵

- فرهنگ مردم‌شناسانه: معرفی سبک غذا خوردن فرانسوی، قوانین آپارتمان‌نشینی، حمل‌ونقل شهری، سبک زندگی سالم و رفتارهای اجتماعی روزمره.
- فرهنگ عامه: مکان‌های تفریحی خانوادگی مانند سیرک، تاریخچه برخی از مدها نظیر تشرت راه‌راه آبی سفید.
- فرهنگ ارتباطی: مکالمات مربوط به معرفی خود، احوال‌پرسی رسمی/غیررسمی، پرسیدن آدرس، دعوت کردن و خرید از بازار.
- فرهنگ بینافرهنگی: مقایسه فرهنگی مونترال و پاریس، معرفی شخصیت‌های غیرفرانسوی که با فرهنگ فرانسوی تعامل دارند.
- فرهنگ نخبگانی: معرفی مشاهیر فرانسوی، نویسندگان مانند طاهر بن جلون، کاترین پانکول، پیترو منزل^۴ و...، اشاره به میراث فرهنگی مانند موزه‌ها یا بناهای تاریخی در بخش گردشگری یا توصیف شهری.

۵-۱-۳- رویکردهای تدریس فرهنگ در/دیتو

ویراست ۲۰۱۵

- رویکرد دانش‌محور: کتاب اطلاعات توصیفی نسبتاً جامعی درباره عناصر فرهنگی فرانسوی ارائه می‌دهد. برای مثال، در بخش ۳، غذاهای محلی و چیدمان میز فرانسوی و در بخش ۷، قوانین آپارتمان‌نشینی و اصطلاحات اجاره خانه مطرح می‌شود.
- رویکرد توانش ارتباطی بینافرهنگی: برخی فعالیت‌ها زبان‌آموزان را در موقعیت‌های اجتماعی واقعی قرار می‌دهند؛ از جمله تمرین‌های ایفای نقش در رستوران یا معرفی شهر محل سکونت خود. در بخش مربوط به

¹ Enki Bilal

² Katherine Pancol

³ Teddy Riner

⁴ Peter Menzel

⁵ Claire Pommet

⁶ Mélanie Laurent

⁷ Jodie Foster

⁸ Naomi Osaka

ترو^۱، کارگردان مکزیکی که فیلم‌هایش در جشنواره کن به نمایش درآمده است.

در بخش دوم، شهرهای مهم فرانسه نظیر نیس، لیون و کن و نیز رخدادهای فرهنگی مانند جشنواره فیلم بانف^۲ و معماری شهر تروویل^۳ ارائه شده‌اند. معرفی جشنواره کن در قالب ویدئو، اهمیت سینما در فرهنگ فرانسوی را نشان می‌دهد. در بخش سوم، کتاب به غذاهای فرانسوی پرداخته است. همچنین، چیدمان میز فرانسوی به‌عنوان عنصر فرهنگی مطرح شده که برای زبان‌آموزان غیرفرانسوی نوعی آشنایی با سبک زندگی فرانسوی است.

در بخش چهارم، حمل‌ونقل عمومی در فرانسه و جشنواره‌های شهری مانند جشنواره خیابانی گرونویل آلپ^۴ معرفی شده‌اند که به زبان‌آموزان کمک می‌کند تا با رفتارهای اجتماعی مرتبط با حمل‌ونقل عمومی و فضاهای شهری آشنا شوند. در بخش پنجم، صنعت مد در فرانسه برجسته شده است. به بیان دقیق‌تر، معرفی کارافزارهای خرید لباس، کارگاه آموزش خیاطی و سبک پوشش افراد مشهور نشان می‌دهد که در این کتاب، مد به‌عنوان یکی از عناصر فرهنگی مهم در فرانسه مطرح است. در بخش ششم، سبک زندگی مورد توجه قرار گرفته است. معرفی

جشنواره‌های فرهنگی مانند شب سفید در پاریس و شب موزه‌ها، اهمیت هنر و فعالیت‌های فرهنگی در جامعه فرانسه را القا می‌کند. در بخش هفتم، فرهنگ آپارتمان‌نشینی در فرانسه بررسی و به همکاری همسایگان، قوانین آپارتمان‌نشینی و خرید وسایل دست دوم اشاره شده است.

در بخش هشتم، موضوع سلامت و پزشکی مطرح شده است. فیلم‌های سینمایی درباره پزشکان و نظام سلامت در فرانسه تحلیل شده‌اند، که نوعی نگاه انتقادی به نظام سلامت و رفتارهای اجتماعی مرتبط با سلامت در فرانسه را نشان می‌دهد. در بخش نهم، مکان‌های تفریحی معرفی شده‌اند، اما تمرکز اصلی همچنان بر کشور فرانسه است. در بخش دهم، تأکید بر زندگی حرفه‌ای و شغلی است. معرفی شخصیت‌هایی با زمینه‌های حرفه‌ای مختلف مانند بازیگری، ورزش، معماری و سیاست نشان می‌دهد که کتاب تلاش می‌کند تصویری واقع‌گرایانه از مسیرهای شغلی در فرانسه ارائه دهد.

جدول ذیل ابعاد فرهنگی موجود در ادیتو، ویراست ۲۰۲۲ را بر اساس الگوی یونن (۲۰۱۱) خلاصه می‌کند:

جدول ۴: ابعاد فرهنگی در ادیتو ۲۰۲۲

محصولات فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب
جشن‌ها: جشنواره غذا، جشنواره مخصوص داستان مصور، جشن موسیقی، جشنواره فیلم کوهستانی	عکس، فعالیت، فایل صوتی
غذاها: معرفی غذاهایی مثل حلزون بورگونی ^۵	عکس، فایل صوتی، فعالیت
آثار هنری: کتاب، فیلم، مجسمه	عکس، فایل صوتی، ویدئو، متن
معماری و شهرها: نرماندی ^۶ ، کان ^۷ ، لیون ^۸ ، والنس ^۹ ، آرل ^{۱۰} ، بایاریتز ^{۱۱} ، بوروتاین ^{۱۲} ، تولوز ^{۱۳} ، نیس ^{۱۴} از فرانسه و بروکسل، نیویورک، بارسلونا، شهرهایی از آلمان، ایتالیا، هلند، سوئیس، چین، کانادا، دانمارک و نیوزیلند	عکس، فایل صوتی، دستور زبان، فعالیت
شیوه‌های رفتاری	قالب مورد استفاده در کتاب
آداب‌ورسوم: سلام کردن شامل دست دادن و روبوسی، دعوت از طریق رایانامه یا کارت پستال، نحوه برخورد با همسایه شامل فرهنگ آپارتمان‌نشینی	متن، فایل صوتی، فعالیت، ویدئو

^۸ Lyon

^۹ Valence

^{۱۰} Arles

^{۱۱} Biarritz

^{۱۲} Bretagne

^{۱۳} Toulouse

^{۱۴} Nice

^۱ Guillermo del Toro

^۲ Festival du film de Banff

^۳ Trouville

^۴ Rue Grenoble Alpes

^۵ Les escargots de Bourgogne

^۶ Normandie

^۷ Caen

تعاملات اجتماعی: دانستن شجره خانوادگی و تعامل با اعضای خانواده، نحوه چیدمان میز و آداب غذا خوردن، نحوه سفر، نحوه گذران اوقات فراغت	عکس، فعالیت، متن، فایل صوتی
دیدگاه‌های فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب
ارزش‌ها یا اسطوره: برای مثال حک عکس افراد برجسته بر روی کیف	متن و عکس
شخصیت‌های فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب
شخصیت‌های فرانسوی و فرانسوی‌زبان: بازیگر، کارگردان، ورزشکار، خبرنگار، نویسنده، معمار، طراح، نقاش، خواننده، آشپز	فعالیت، عکس، فایل صوتی، ویدئو، متن

۵-۲-۲- گونه‌های فرهنگ در ادیتو ویراست ۲۰۲۲

- فرهنگ مردم‌شناسانه: سبک‌های زندگی، قوانین آپارتمان‌نشینی، جشن‌ها، چیدمان میز و نظام سلامت.
- فرهنگ عامه: معرفی غذاهای رایج فرانسوی و کارافزارهای مد.
- فرهنگ ارتباطی: گفت‌وگو در موقعیت‌های واقعی (سفر، خرید، رستوران، معرفی شغل)، کارگاه‌های بیان گفتاری.
- فرهنگ بینا فرهنگی: پرچم کشورها، معرفی چهره‌های بین‌المللی، تمرین‌هایی درباره تجربه مهاجرت یا تعاملات بینا فرهنگی.
- فرهنگ نخبگانی: اشاره به معماری شهر تروویل یا میراث فرهنگی در شهرهای فرانسه با بعد تاریخی. معرفی جشنواره کن و شخصیت‌های فرهنگی معاصر مانند سینماگران و هنرمندان.

۵-۲-۳- رویکردهای تدریس فرهنگ در ادیتو

ویراست ۲۰۲۲

- رویکرد دانش‌محور: این کتاب اطلاعاتی درباره آداب اجتماعی، جشن‌ها، غذاها و سبک زندگی در فرانسه ارائه می‌دهد. جشن‌هایی مانند شب سفید پاریس یا شب موزه‌ها همراه با تاریخچه فرهنگی معرفی می‌شوند.
- رویکرد توانش ارتباطی بینا فرهنگی: در فعالیت‌هایی مانند معرفی شهر محل زندگی یا طراحی پوستر درباره سفر، زبان‌آموزان به تعامل زبانی با محتوای فرهنگی تشویق می‌شوند. همچنین، فعالیت‌هایی وجود دارد که از زبان‌آموزان می‌خواهند شخصیت یا فیلمی از کشور خود را معرفی کنند.

- رویکرد مقایسه‌ای: در انتهای بخش مربوط به غذاها، از زبان‌آموزان خواسته می‌شود به مقایسه برنامه غذایی خود با رژیم غذایی فرانسوی در قالب تولید گفتاری یا گاهی نوشتاری بپردازند. همچنین، در مورد مد یا شیوه زندگی شهری، زمینه مقایسه فرهنگی فراهم شده است.

۵-۳- تحلیل کتاب/تلیه

۵-۳-۱- ابعاد فرهنگی در تلیه

در بخش‌های خوشامدگویی و نخست، تمرکز بر معرفی خود و دیگران است. تمرین‌های زبانی این بخش بیشتر شامل معرفی خود است. از نظر فرهنگی، معرفی شخصیت‌هایی از دنیای هنر، تصاویر موزه گروین و سبک پوشش فرانسویان، عناصر مردم‌شناسانه را برجسته می‌سازند. به‌ویژه، تمرین‌های مرتبط با تفاوت بین احوالپرسی رسمی و غیررسمی و کاربرد واژگان خودمانی یا رسمی، زبان‌آموزان را با هنجارهای ارتباطی اجتماعی در فرانسه آشنا می‌کند.

بخش سوم به‌طور عمده درخصوص محیط زندگی است و به بررسی فضاهای مسکونی در فرانسه می‌پردازد. معرفی خانه‌های دانشجویی، زندگی در آپارتمان‌های اشتراکی و کاربرد اصطلاحات مربوط به اجاره خانه و اثاث‌کشی، از جمله مؤلفه‌هایی هستند که هم به گسترش دایره واژگان می‌انجامد و هم زبان‌آموزان را با قواعد زیست اجتماعی در فرهنگ شهری فرانسه آشنا می‌کنند. در این بخش، به خرید وسایل دست دوم، صرفه‌جویی و فرهنگ مصرفی فرانسویان نیز اشاراتی شده است.

در بخش چهارم، موضوع عادات غذایی مطرح می‌شود. غذاهای سنتی فرانسوی، وعده‌های غذایی روزانه و الگوهای خرید در بازارهای محلی یا رستوران‌ها، زمینه‌ای

برای انتقال فرهنگ مردم‌شناسانه و سبک زندگی فرانسوی فراهم می‌آورد. در فعالیت‌هایی از زبان‌آموزان خواسته می‌شود تا برنامه غذایی خود را با الگوی فرانسوی مقایسه یا نظر خود را درباره برخی غذاهای خاص بیان کنند.

بخش پنجم، به بحث مد می‌پردازد. زبان‌آموزان در این بخش به توصیف ظاهر خود، بیان ترجیحات مربوط به پوشاک و گفتگو درباره هویتشان می‌پردازند. معرفی ویژگی‌های مشهور، کارگاه‌های خیاطی و سبک پوشش در فرانسه، مؤلفه‌هایی از فرهنگ عامه را به تصویر می‌کشند.

بخش پایانی کتاب، بر نظام سلامت متمرکز است و به فعالیت‌های زبانی و غیرزبانی مانند طراحی پوستر، بروشور، یا ارائه درباره یک مکان، شخصیت یا رویداد فرهنگی می‌پردازد. در این بخش، تمرکز بر کاربرد زبان در موقعیت‌های واقعی و شبیه‌سازی شده است و زبان‌آموزان در مقام «کنشگر زبانی- فرهنگی» قرار می‌گیرند. محتوای این بخش، ترکیبی از عناصر فرهنگی مختلف و فعالیت‌های گروهی است که به‌طور ضمنی بر تفاوت‌های فرهنگی نیز تأکید دارد.

طبق تحلیل‌های انجام شده، از منظر محصولات فرهنگی، غالب محصولات ملموس و ناملموس به محصولات فرانسوی اختصاص دارد. در چهار مورد به کیک و یک مورد به فلیپین اشاره شده است. در کتاب *اتلیه* غالب محصولات فرهنگی شامل میراث فرهنگی و گردشگری، غذاها و هنر است و از قالب‌های گوناگون برای معرفی مؤلفه‌های فرهنگی استفاده شده است. بعد شیوه‌های رفتاری و دیدگاه‌های فرهنگی در این کتاب کم‌رنگ هستند.

شخصیت‌های معرفی شده در کتاب، فرانسوی هستند به جز ماری کوری و هنرمند ژاپنی که برای تحصیلات به پاریس مهاجرت کردند. بیشتر شخصیت‌های معرفی شده، بازیگر، آشپز، دانشمند یا هنرمندانی از حوزه مد هستند. به نظر می‌رسد نقش فرانسه و فرهنگش در کتاب پررنگ است، به‌گونه‌ای که به کشور دیگری نمی‌توان فکر کرد.

جدول ذیل ابعاد فرهنگی موجود در کتاب *اتلیه* را بر اساس الگوی یونن (۲۰۱۱) خلاصه می‌کند:

جدول ۵: ابعاد فرهنگی در *اتلیه*

محصولات فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب
مکان‌های گردشگری (ملموس): موزه گروین ^۱ ، باغ لوگزامبورگ ^۲ ، برج ایفل	عکس، متن
معرفی غذاها و شیرینی‌ها (ملموس): کرم بروله ^۳ ، سالاد نیسی ^۴	متن، عکس، فعالیت
سنت‌ها و جشن‌ها (ناملموس): جشنواره فرانسه‌زبانی متنوع ^۵	فایل صوتی، عکس
معرفی کتاب و فیلم (ملموس): فیلم نخستین ^۶ ، معرفی کتاب «امروز چطور لباس بپوشم؟» ^۷ که به سبک پوشش زنان پاریسی اشاره دارد و نکات و ترفندهایی درباره انتخاب لباس ارائه می‌دهد.	عکس، فعالیت، متن
هنر: بازیگری، نقاشی دیواری، مجسمه‌سازی، موسیقی	عکس، ویدئو، متن
شیوه‌های رفتاری	قالب مورد استفاده در کتاب
آداب و رسوم: سلام کردن	متن، عکس، فایل صوتی
دیدگاه‌های فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب
فرهنگ استفاده از وسایل حمل و نقل عمومی در پاریس	عکس
شخصیت‌های فرهنگی	قالب مورد استفاده در کتاب
شخصیت‌های فرانسوی، مهاجران: سرآشپز، طراح مد، روزنامه‌نگار، نویسنده، ورزشکار، دانشمند	فایل صوتی، فعالیت، عکس، متن

¹ Musée Grévin

² Jardin du Luxembourg

³ Crème brûlée

⁴ Salade Niçoise

⁵ Francophonie Mëtissée

⁶ Première

⁷ Aujourd'hui comment s'habiller?

۵-۳-۲- گونه‌های فرهنگ در /تلیه

- فرهنگ مردم‌شناسانه: میراث فرهنگی، غذاهای سنتی، سبک زندگی شهری و آپارتمانی.
- فرهنگ عامه: معرفی انواع بازی‌های اجتماعی، مثل کارت بازی.
- فرهنگ ارتباطی: فعالیت‌های گفت‌وگو در موقعیت‌های واقعی، کارگاه‌های تعاملی.
- فرهنگ بینا فرهنگی: درس‌هایی که درباره تفاوت‌های فرهنگی صحبت می‌کنند، مانند وعده‌های غذایی یا جشن‌ها.
- فرهنگ نخبگانی: معرفی برخی شخصیت‌های فرهنگی فرانسوی‌زبان مانند سینماگران یا نویسندگان در قالب فعالیت‌های مقایسه‌ای و اشارات پراکنده به جشنواره‌های فرهنگی با صبغه نخبگانی، مانند جشنواره‌های ادبی یا نمایشی.

۴-۳-۱- رویکردهای تدریس فرهنگ در /تلیه

- رویکرد توانش ارتباطی بینا فرهنگی: فعالیت‌های ایفای نقش و پروژه‌های گروهی مانند طراحی بروشور فرهنگی، توصیف شهر یا سبک غذایی.
- رویکرد مقایسه‌ای: زبان‌آموزان در قالب فعالیت‌های گفتاری یا گاهی نوشتاری به مقایسه فرهنگ خود با فرهنگ فرانسوی ترغیب می‌شوند؛ مثلاً در درس مربوط به غذا، زبان‌آموزان برنامه غذایی خود را با فرانسویان مقایسه می‌کنند.

۶- بحث درباره نتایج

یافته‌های پژوهش حاضر با تکیه بر تحلیل محتوای سه کتاب /ادیتو ویراست ۲۰۱۵ و ۲۰۲۲ و /تلیه A1 نشان می‌دهند که هر سه کتاب تلاش کرده‌اند فرهنگ فرانسوی را تحت قالب‌های مختلفی مانند متن، تصویر، فایل صوتی و ویدئویی، فعالیت‌های کلاسی و پروژه‌های عملی به زبان‌آموزان منتقل کنند. با این حال، تفاوت‌هایی در رویکردها، شدت و عمق ارائه مؤلفه‌های فرهنگی میان این کتاب‌ها مشاهده می‌شود. مطابق با چهارچوب نظری پژوهش (پیاتکوفسکا، ۲۰۱۵؛ یوئن، ۲۰۱۱)، سه رویکرد اصلی در آموزش فرهنگ عبارت‌اند از:

الف) رویکرد دانش‌محور: /ادیتو ویراست ۲۰۱۵، تأکید زیادی بر انتقال مستقیم اطلاعات فرهنگی دارند، به عنوان مثال، معرفی جشن‌های ویژه کشور فرانسه.

ب) رویکرد مقایسه‌ای: این رویکرد به طور ویژه در /تلیه و تا حدودی در /ادیتو ویراست ۲۰۲۲، مشاهده می‌شود. در این دو کتاب، فعالیت‌هایی پیشنهاد شده است که زبان‌آموزان را به مقایسه میان فرهنگ خود و فرهنگ فرانسوی ترغیب می‌کند؛ به عنوان مثال، در زمینه عادات غذایی، جشن‌ها، چیدمان میز، ساختار سلامت و شخصیت‌های فرهنگی. با تکیه بر پژوهش **تومالین و استم پلسکی (۱۹۹۳)** می‌توان گفت که این گونه رویکرد در آموزش فرهنگ، آگاهی عمیق‌تری نسبت به تفاوت‌های فرهنگی به زبان‌آموزان می‌بخشد.

ج) توانش ارتباطی بینا فرهنگی: این رویکرد، در هر سه کتاب قابل ردیابی است، اما در کتاب‌های به‌روزرتر، یعنی /ادیتو ویراست ۲۰۲۲ و /تلیه بارزتر است. این کتاب‌ها زبان‌آموزان را در موقعیت‌هایی قرار می‌دهند که مستلزم درک تفاوت‌های فرهنگی، تبادل تجربه و تولید محتوا با توجه به زمینه فرهنگی‌شان است. بخش‌هایی از هر دو کتاب شامل گفتگو میان شخصیت‌های دارای فرهنگ‌های مختلف یا پروژه‌هایی است که با فرهنگ زبان‌آموزان گره می‌خورند. این نوع رویکرد می‌تواند به افزایش نگرش مثبت در زبان‌آموزان نسبت به فرهنگ‌های مختلف کمک کند (محمد و همکاران، ۲۰۲۵).

نکته درخور تأمل این است که تعداد فعالیت‌ها با رویکرد مقایسه‌ای یا توانش ارتباطی بینا فرهنگی نسبت به رویکرد دانش‌محور بسیار اندک است. رویکرد توانش ارتباطی بینا فرهنگی، بیشتر به پروژه‌های پایانی دروس و رویکرد مقایسه‌ای، گاهی به یک پرسش در پایان یک فعالیت در قالب درک نوشتاری، درک گفتاری یا ویدئویی محدود می‌شود. همچنین در کتاب‌های مورد بررسی، فرهنگ فرانسوی کاملاً غالب و فرهنگ ایرانی غایب است و هیچ تعادلی میان جایگاه این دو برقرار نیست. دانشجویان ایرانی نه درون‌داد زبانی برای نوشتن و صحبت کردن از فرهنگ خود دریافت می‌کنند و نه چندان در موقعیت‌های فعال برای بروز و مقایسه فرهنگ خود با فرهنگ فرانسوی قرار می‌گیرند. پژوهش‌های پیشین اعم از قدیمی‌تر تا جدیدتر (مک‌کی، ۲۰۰۴؛ اطرشی، ۲۰۱۹؛ لوستیاتی و دیوی، ۲۰۲۰؛ کوسومانینگروم و همکاران، ۲۰۲۳) به این نقیصه اشاره دارند که در کتاب‌های آموزش زبان، تألیف

مؤلفان کشور مقصد، همواره مؤلفه‌های فرهنگی آن کشور، نسبت به کشور مبدأ غلبه فراوان دارند.

بر اساس مدل یوئن، چهار بعد اصلی فرهنگ شامل محصولات، شیوه‌ها، دیدگاه‌ها و اشخاص است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که:

- بعد محصولات اعم از ملموس مانند غذا، بناها، لباس و ناملموس مانند جشن‌ها و موسیقی بیشترین بسامد را در هر سه کتاب دارد. این تمرکز فراوان بر بعد محصولات، با نتایج پژوهش عبید و همکاران (۲۰۱۹) همخوان است که معتقد است فرهنگ در کتاب‌های آموزش زبان عمدتاً در سطح محصولات و اشخاص باقی می‌ماند و به فرهنگ عمیق‌تر، یعنی دیدگاه‌ها و شیوه‌ها کمتر پرداخته می‌شود.

- بعد شیوه‌ها مانند آداب سلام و احوالپرسی، چیدمان میز، آپارتمان‌نشینی، یا تعاملات اجتماعی، در/دیتو ۲۰۲۲، نسبت به نسخه ۲۰۱۵ بیشتر دیده می‌شود. /تلیه نیز از طریق کارگاه‌ها و فعالیت‌ها، به رفتارهای فرهنگی می‌پردازد. این نکته نشان‌دهنده گذار از ارائه صرف اطلاعات به سمت ایجاد تجربه رفتاری فرهنگی در زبان‌آموزان است.

- بعد دیدگاه‌ها که شامل ارزش‌ها، باورها و نگرش‌هاست، کم‌رنگ‌ترین بُعد در هر سه کتاب است. هرچند در /دیتو ۲۰۲۲، به موضوعاتی مانند نقد نظام سلامت یا ارزش‌های اجتماعی اشاره شده، اما همچنان جایگاه این بُعد نسبت به محصولات و شیوه‌ها ضعیف‌تر است. این یافته با پژوهش عبید و همکاران (۲۰۱۹) هم‌راستاست که تأکید می‌کند نادیده گرفتن بعد دیدگاه‌ها موجب می‌شود زبان‌آموزان در یادگیری لایه‌های سطحی فرهنگ باقی بمانند.

- بعد اشخاص در هر سه کتاب بسیار پررنگ است. شخصیت‌های فرانسوی، مهاجران فرانسوی‌زبان و در مواردی شخصیت‌های غیرفرانسوی که با فرهنگ فرانسه ارتباط قوی دارند معرفی شده‌اند. در /تلیه و /دیتو ویراست ۲۰۲۲، این شخصیت‌ها بخشی از روایت درسی هستند، درحالی‌که در /دیتو ویراست ۲۰۱۵، غالباً مورد معرفی رسمی قرار می‌گیرند.

باید توجه داشت که ویراست ۲۰۲۲/دیتو، نسبت به نسخه پیشین، تمرکز بیشتری بر جنبه بینافرهنگی دارد. شخصیت‌های معرفی شده گسترده‌ترند، تمرکز صرفاً بر پاریس به‌عنوان پایتخت نیست، بلکه به دیگر شهرهای فرانسه نیز به‌عنوان ظرفیت تفریحی و گردشگری توجه شده است و برخی از شهرهای فرانسوی‌زبان خارج از فرانسه، مانند مونترال و کبک نیز در متون دیده می‌شوند، البته با آن جزئیاتی که به شهرهای فرانسوی پرداخته شده، به شهرهای فرانسوی‌زبان یا دیگر کشورها اشاره‌ای نشده است. برای مثال درباره دانمارک و نیوزیلند به‌طور کلی صحبت می‌شود که کشورهای زیبایی هستند، اما زمانی که صحبت از شهر کن می‌شود، هم در چند فعالیت به جشنواره کن اشاره می‌شود و هم دیگر مناطق شهر معرفی می‌شوند. باین‌حال، همچنان محصولات فرهنگی ملموس و ناملموس بیشتر به کشور فرانسه اختصاص دارد. /لوسیانتیه و دیوی (۲۰۲۰) همین نکته را در خصوص کتاب /تراگو B1 نیز ثابت کرده‌اند؛ در عین حال، عناصر انتقادی محدودی نسبت به جامعه فرانسوی نیز در برخی فعالیت‌ها دیده می‌شود، مانند معرفی فیلم دکتر شب^۱ که نقادی است بر نظام سلامت و طبقه‌بندی اجتماعی فرانسه.

جدول زیر گونه‌های غالب فرهنگ در این کتاب‌ها را نشان می‌دهد:

جدول ۶: گونه‌های رایج فرهنگ در کتاب‌ها

نام کتاب	مصادیق	گونه‌های غالب فرهنگ
/دیتو ویراست ۲۰۱۵	غذا، مکان‌های شهری، آداب سنتی، جشن‌های ملی، طرز رفتار در موقعیت‌های ارتباطی، معرفی مشاهیر فرانسوی‌زبان	مردم‌شناسانه + ارتباطی
/دیتو ویراست ۲۰۲۲	شخصیت‌های مهاجر، طرز رفتار در موقعیت‌های مختلف، معرفی مشاهیر	مردم‌شناسانه + ارتباطی + بینافرهنگی

^۱ Médecin de nuit

	فرانسوی زبان، مقایسه بین فرهنگ فرانسوی و سایر کشورها	
آلتیه	جشنواره‌های سینما و موسیقی از کشورهای مختلف فرانسه زبان، معرفی مشاهیر فرانسوی زبان، موسیقی، نقاشی دیواری شهری	مردم‌شناسانه + عامه + ارتباطی + بینا فرهنگی

۷- نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف بررسی و تحلیل چگونگی آموزش فرهنگ در سه کتاب آلتیه (ویراست ۲۰۱۵ و ۲۰۲۲) و آلتیه در سطح A1 انجام شد. با توجه به نقش بنیادین فرهنگ در آموزش زبان خارجی، این جستار کوشیده تا بر پایه چهارچوب نظری سه‌گانه آموزش فرهنگ و الگوی چهاربعدی یوئن این منابع آموزشی را تحلیل و مقایسه کند. یافته‌ها نشان داد که در هر سه کتاب، مؤلفه‌های فرهنگی در قالب‌های متعددی ارائه شده‌اند؛ از جمله متون آموزشی، فایل‌های صوتی، مکالمات، تصاویر و فعالیت‌های کلاسی. در آلتیه ویراست ۲۰۱۵، مؤلفه‌های فرهنگی اغلب در قالب متون توصیفی عرضه شده و نقش زبان‌آموزان عمدتاً در سطح دریافت‌کننده اطلاعات فرهنگی باقی می‌ماند. آلتیه ویراست ۲۰۲۲ تلاش کرده از منابع چندرسانه‌ای و مشارکتی استفاده کند؛ برای مثال فایل‌های صوتی یا متون در بستر موقعیت‌های اجتماعی واقعی. آلتیه با بهره‌گیری از پروژه‌ها و گفتگوهای بینا فرهنگی، مؤلفه‌های فرهنگی را به صورت تعاملی مطرح می‌کند. همچنین، در این کتاب از قالب‌هایی چون کارگاه، پرونده فرهنگی و پرسش‌نامه استفاده شده است.

در تحلیل سه کتاب منتخب گونه‌های مختلف فرهنگ به شیوه‌های متفاوت ارائه شده‌اند. در آلتیه ویراست ۲۰۱۵، تمرکز اصلی بر فرهنگ مردم‌شناسانه است؛ یعنی معرفی مکان‌ها، غذاها و مناسبت‌ها. کتاب آلتیه ویراست ۲۰۲۲ علاوه بر این عناصر، به عناصر بینا فرهنگی نیز پرداخته است؛ از جمله در فعالیت‌هایی که زبان‌آموزان را به مقایسه میان فرهنگ خود و فرهنگ فرانسوی ترغیب می‌کنند. در آلتیه، گونه‌های فرهنگی تنوع بیشتری دارند و به فرهنگ عامه، مردم‌شناسانه، بینا فرهنگی و ارتباطی نیز توجه شده است. در هر سه کتاب ردپای فرهنگ نخبگانی با بسامد کم نیز قابل مشاهده است.

در بررسی سه کتاب، می‌توان دریافت که رویکردهای متفاوتی نسبت به آموزش فرهنگ اتخاذ شده‌اند. آلتیه ویراست ۲۰۱۵ رویکردی دانش‌محور دارد و فرهنگ را به صورت اطلاعاتی و غیرتعاملی و مستقیم منتقل می‌کند. در آلتیه ویراست ۲۰۲۲، ترکیبی از رویکرد دانش‌محور، بینا فرهنگی و تا حدی مقایسه‌ای دیده می‌شود؛ به‌ویژه در فعالیت‌هایی که زبان‌آموزان به مقایسه میان فرهنگ‌ها یا تحلیل تفاوت‌ها تشویق می‌شوند. در آلتیه، تمرکز بر توانش بینا فرهنگی و رویکرد مقایسه‌ای است. زبان‌آموزان نه تنها با فرهنگ فرانسوی، بلکه با موقعیت‌هایی برای مقایسه فرهنگی نیز روبه‌رو می‌شود. این تفاوت رویکردها، نشان می‌دهد که کتاب‌های به‌روزرمانند آلتیه و آلتیه ویراست ۲۰۲۲، در جهت تعامل فرهنگی و آموزش مبتنی بر تجربه زیسته زبان‌آموزان حرکت کرده‌اند، درحالی‌که آلتیه ویراست ۲۰۱۵ همچنان در چهارچوب سنتی آموزش نظری فرهنگ باقی مانده است. البته نباید از یاد برد که طبق تحلیل صورت‌گرفته، رویکرد توانش بینا فرهنگی در این کتاب‌ها به‌گونه‌ای است که صرفاً در فعالیتی از بخش پایانی درس‌ها و در قالب تولیدات گفتاری و نوشتاری بسیار محدود قابل مشاهده است. همچنین در رویکرد مقایسه‌ای، غالباً به کشورهای فرانسوی‌زبان نظیر کانادا، بلژیک، سوئیس و یا کشورهای عضو اتحادیه اروپا بسنده شده و در موارد بسیار محدودی شامل کشورهای آفریقایی و در یک مورد ژاپن است. بنابراین، سهم فرهنگ زبان‌آموزان ایرانی بی‌نهایت کم‌رنگ است.

نتایج این تحلیل همچنین بیانگر این است که برخی مؤلفه‌های فرهنگی موجود در کتاب‌های آموزشی با فرهنگ ایرانی مغایرت دارند، که این مغایرت ممکن است انگیزه یادگیری را افزایش دهد و یا موجب استحاله فرهنگی شود. بارزترین مغایرت فرهنگی در هر سه کتاب در بازنمایی تصاویر و فایل‌های ویدئویی از پوشش خانم‌ها در فضاها و عمومی دیده می‌شود. سبک زندگی غربی مانند داشتن سگ

یا گربه در خانه، سفر با غریبه‌ها، زندگی مستقل زنان به‌عنوان نمادی از استقلال زنانه و الگوسازی این سبک از زندگی، زندگی مبتنی بر آزادی فردی و فاصله گرفتن از ساختار سنتی خانواده کاملاً پررنگ است.

نکته‌ای که باید بدان آگاه باشیم این است که در هر سه کتاب مورد استفاده در دانشگاه‌ها و بسیاری از مؤسسات و مدارس در ایران، فرهنگ فرانسوی در قالب‌های گوناگون، حضوری پررنگ دارد، با گریزی جسته و گریخته به سایر فرهنگ‌ها با رویکرد مقایسه‌ای یا بینا فرهنگی، برای خالی نماندن عریضه. براساس تعریفی که از امپریالیسم زبانی و فرهنگی در مقدمه آورده شد، ارائه محتوای فرهنگ فرانسوی، به‌صورت یک‌سویه و بدون تأمل درباره پیشینه فرهنگی زبان‌آموزان ایرانی مصداقی است از امپریالیسم فرهنگی. البته که غبار ملامت بر چهره مؤلفان فرانسوی نمی‌نشیند، چرا که آنان مأموریت دارند زبان و فرهنگ خود را در سایر کشورها اشاعه دهند و این کار را هوشمندانه و کاملاً نظام‌مند و منسجم انجام می‌دهند.

برای مقابله با دو پدیده نامبرده، تدوین برنامه‌های درسی و کتاب‌های بومی براساس پیشینه فرهنگی، اجتماعی و نیازهای واقعی زبان‌آموزان ضروری است (جینی کاجی و همکاران، ۲۰۲۱؛ یاسین و همکاران، ۲۰۲۳). کتاب‌های آموزشی بایستی بر اساس اصول تدوین منابع آموزشی، پیراسته از عناصر ضد فرهنگی یا مغایر با فرهنگ ایرانی-اسلامی، آراسته به عناصر فرهنگ خودی و البته به لحاظ صورت و محتوا هم‌تراز با کتاب‌های خارجی باشند تا در نهایت مورد اقبال و استفاده قرار گیرند. پاره‌ای از پژوهش‌ها (ایکه‌گوچی، ۲۰۲۳؛ عبدالوهاب محمود، ۲۰۲۴؛ شاولج و آلفرد، ۲۰۲۵؛ شین و همکارانش، ۲۰۲۵) راه‌حل این مسئله را به‌صورت ذیل بیان می‌کنند: الف) ارائه محتوا درباره سه فرهنگ مبدأ، مقصد و بین‌المللی؛ ب) استفاده از رویکردهای نوین در آموزش زبان؛ پ) استفاده فکورانه از فناوری‌های نوین که در بستر یادگیری مشارکتی، تعاملات فرهنگی را تسهیل کنند. پیشنهاد نگارندگان این مقاله این است که در ارائه عناصر فرهنگی، رویکردهای توانش بینا فرهنگی و مقایسه‌ای جایگزین رویکرد دانش‌محور با غلبه فرهنگ مقصد شوند. در هر درس، تعادل در میزان محتوای آموزشی درباره کشور مبدأ و مقصد رعایت شود. درس‌ها متضمن فعالیت‌های چهارگانه درک و بیان گفتاری

و شنیداری باشند و با فعالیت‌های اجتماعی-تعاملی واقعی و مرتبط با تجربه زیسته زبان‌آموزان ایرانی به پایان برسند. بنابراین پیشنهاد می‌شود، علاوه بر فعالیت‌های موجود در بطن هر درس، فعالیت‌های فناورانه‌ای طراحی شود که به‌عنوان مثال دانشجویان جهت به اشتراک‌گذاری عناصر فرهنگی خود، در تالارهای گفت‌وگو، کافه‌ها و شبکه‌های مجازی به زبان خارجی به‌صورت واقعی شرکت داشته باشند. به این ترتیب، آنان دیگر مصرف‌کننده منفعل محتوای فرهنگی کشور مقصد نخواهند بود، بلکه با استفاده از محتواها و فعالیت‌های مرتبط با فرهنگ خودشان، در موقعیت یادگیری فعال و خلاق قرار خواهند گرفت.

از محدودیت‌های این پژوهش این است که تنها بر سه کتاب در سطح A1 تمرکز داشته و به سایر کتاب‌ها نپرداخته است، هرچند، همین سه کتاب به‌علاوه پژوهش‌های پیشین با موضوع تحلیل کتاب‌های آموزشی، می‌توانند گویای بسیاری از واقعیت‌ها در حوزه آموزش زبان و فرهنگ باشند. پژوهش‌های آتی می‌توانند معطوف به بررسی میدانی چگونگی تدریس فرهنگ بر اساس این کتاب‌ها در کلاس‌های دانشگاه باشند. از این طریق، در کنار تحلیل محتوای آشکار کتاب‌ها، می‌توان به شناختی دقیق‌تر و عمیق‌تر از تأثیر فرهنگی این منابع آموزشی بر هویت دانشجویان ایرانی دست یافت.

منابع

دهمرد، مهدی، و محمدی، پونه (۱۴۰۲). تحلیل شایستگی میان فرهنگی و بازنمایی جنسیت در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی در ایران. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۳(۲)، ۱۹۳-۲۱۴.

Abdelwahab Mahmoud, MM. (2024). Contextualization and Textbook Selection in an EFL Environment: A Pedagogical Perspective. *J Contemp Edu Theo Artif Intel*, 107.1-7.

Baskin, S. (2018). Which cultural aspects do the textbooks of teaching Turkish to foreigners transfer? *Journal of Education and Training Studies*, 9(2), 131-137.

- Ginikachi, P. I., Awoyemi, O. A., & Atobatele, F. A. (2021). A conceptual framework for contextualizing language education through localized learning content. *IRE Journals*, 5(1), 500-507.
- Gómez Rodríguez, L. F. (2015). *The Cultural Content in EFL Textbooks and What Teachers Need to Do About It. Teachers' Professional Development*, 17(2), 167–187.
<https://doi.org/10.15446/profile.v17n2.44272>.
- Ikeguchi, C. B. (2023). Towards closing the language & culture gap: A pedagogical approach. *Journal of Cultural and Religious Studies*, 11(6), 258-275.
<https://doi.org/10.17265/2328-2177/2023.06.002>.
- Kitao, K. (1991). Teaching culture in foreign language instruction in the United States.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED330214.pdf>.
- Kostadinovska-Stojchevska, B., Janusheva, V., & Pejchinovska-Stojkovikj, M. (2015). Pop culture - a tool for improving the communicative competence of the students. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 4(3), 1860-1863.
- Kovtun, O., Kovtun, O., & Ihnatenko, N. (2019). Intercultural communication as a component of the formation of students' socio-cultural competence in teaching foreign language in higher education. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 2, 236–239,
<https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2019.177527>.
- <https://doi.org/10.7575/aiac.all.v.9n.2p.131>.
- Buelt, F., & Chuang, H-H. (2025). *The interconnectedness of culture, language, and intercultural communication: A critical review. Global Journal of Social Sciences Studies*, 11(1), 53–68.
<https://doi.org/10.55284/gjss.v11i1.1444>.
- Boyd-Barrett, O. (2018). Cultural imperialism and communication. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*.
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.678>.
- Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Chien, Ch.W., Teo, T. & Gao, A. (2025). Taiwanese elementary school English teachers' perception of contextualized language instruction (CLI) and its role in textbooks for teaching vocabulary. *Pedagogies: An International Journal*, 1-19.
<https://doi.org/10.1080/1554480X.2025.2522047>.
- Cómitre Narváez, I., & Valverde Zambrana, J. M. (2013). *Intercultural pragmatics in foreign language learning. International Humanities Studies*, 1(1), 49–63.
<https://scispace.com/pdf/intercultural-pragmatics-in-foreign-language-learning-2tn4qx7eeu.pdf>.
- Daenekindt, S. (2018). High Culture. *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*.
<https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeos1214>.

- International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 8(4), 88–95. [10.7575/aiac.ijalel.v.8n.4p.88](https://doi.org/10.7575/aiac.ijalel.v.8n.4p.88).
- Otroshi, M. H. (2019). Analyse méthodologique de discours culturel dans le manuel *Alter ego+ 1. Recherches sur la Langue Française*. 11(1). pp.29-40.
<https://doi.org/10.22108/relf.2019.114200.1068>.
- Perrineau, P. (1975). Sur la notion de culture en anthropologie. *Revue française de science politique*, 25(5), 946-968.
<https://doi.org/10.3406/rfsp.1975.393637>.
- Perley, B. C. (2020). *Linguistic Imperialism. Major Reference Works*. Wiley.
- Piątkowska, K. (2015). From cultural knowledge to intercultural communicative competence: Changing perspectives on the role of culture in foreign language teaching. *Intercultural Education*, 26(5), 397–408.
<https://doi.org/10.1080/14675986.2015.1092674>.
- Porcher, L. (1995). *Le français langue étrangère: Émergence et enseignement d'une discipline*. Paris: Hachette Éducation.
- Puren, C. (2010). Les manuels récents de français langue étrangère : entre perspective actionnelle et approche communicative. *FULGOR*, 4(3).
- Rézeau, J. (2002). Médiation, médiatisation et instruments d'enseignement : du triangle au « carré pédagogique ». *ASP*, 35–36.
- Sefrou, H. (2021). Le fait culturel: L'enjeu du FOS et ses pratiques culturelles en classe
- Kramsch, C. (1998). *Language and culture*. Oxford University Press.
- Kusumaningrum, A. R., Suparno, S. & Sumardi, S. (2023). The Cultural Representation in Secondary EFL Textbooks: A Critical Content Analysis and Teachers' Perceptions. *Journal of Innovation in Educational and Cultural Research*, 4(3), 399-409.
[10.46843/jiecr.v4i3.729](https://doi.org/10.46843/jiecr.v4i3.729).
- Liu, S., & Laohawiriyanon, C. (2012). Cultural content in EFL listening and speaking textbooks for Chinese university students. *International Journal of English Language Education*, 1(1), 82–93. [10.5296/ijele.v1i1.2850](https://doi.org/10.5296/ijele.v1i1.2850).
- Lustyantie, & Dewi. (2020). Representation of French Culture as a Foreign Language through Textbooks. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*.
<https://doi.org/10.26803/ijlter.19.3.22>.
- McKay, S. L. (2004). Teaching English as an International Language: The Role of Culture in Asian Contexts. *Asia TEFL*, 1(1). 1-22.
- Muhammad, Sh., Rozi, F., Yulianti, Y., Ahmed, I., & Langah, S. (2025). Intercultural communicative competence in foreign language classroom: Benefits and challenges. *Nusantara Journal of Education and Social Science*, 2(1), 8-15.
- Obaid, A., Razali, A., Lilliat, S., Mansor, N., Othman, M., & Aralas, M. (2019). A descriptive analysis of cultural content of “English for Iraq” textbooks used in the intermediate schools in Iraq.

de langues. *Revue Marocaine de la Pensée Contemporaine*, 8, 53–64.

Tomalin, B., & Stempleski, S. (1993). *Cultural awareness*. Oxford: Oxford University Press.

Xiaoj, Zh. & Alfred G., R. (2025). Contextualizing English Language Learning: Designing English Lesson for Students Motivation. *International Journal of Economics, Business and Social Science Research*, 3 (2). 48-101.

Yasin, B., Mustafa, F., Safina, D., Yusuf, Y., Khairuddin, & Sarinauli, B. (2023). Introducing contextual teaching and learning as a transition from textbook-based curriculum to the national curriculum. *European Journal of Educational Research*, 12(4), 1767-1779.

Yuen, K. M. (2011). The representation of foreign cultures in English textbooks. *ELT Journal*, 65(4), 458–466.